

PUNCT DE VEDERE CU PRIVIRE LA SESIZAREA ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE – COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT ÎN MATERIE PENALĂ, REFERITOARE LA INTERPRETAREA ART. 67 DIN LEGEA NR. 192/2006 DIN PERSPECTIVA ART. 5 C. PEN.

judcător Andrei Băncilă

Abstract

On the occasion of the notification registered under no. 4020/1/2016, at the High Court of Cassation and Justice – The panel competent to resolve law issues, we believe that it can be cleared up a question of law which should arouse particular interest to legal experts, namely that of knowing the meaning of the concept of law in the term more favourable criminal law and more concretely, if different ways of interpreting and implementing the provisions of a law, imposed by mandatory supreme court jurisprudence, fall in with the principle of applying the more favourable criminal law until the final judgment of the case, governed by art. 5 of the Criminal Code.

Given that in the current state of our country legislation, there are a number of mechanisms for practice unification (some with special finality set of regulations in this respect – the appeal in the interest of law, preliminarily resolving law issues – , others gaining that functionality through judicial interpretation – a posteriori constitutional review), aimed at delivering rulings that induce with binding power, a certain sense of interpretation and application of legal texts likely to generate uneven practice, we believe that the ECHR standards concerning the law of jurisprudential origin will be increasingly reached.

Keywords: *art. 67 of Law no. 192/2006 on mediation, art. 5 of Criminal Code, more favourable criminal law, art. 7 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, ECHR standards, law of jurisprudential origin, mechanisms for practice unification*

1. Prin încheierea de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, înregistrată sub nr. 4020/1/2016, Curtea de Apel Constanța a dorit să afle „dacă în interpretarea și aplicarea Deciziei Curții Constituționale nr. 397/15.07.2016, privind încheierea unui acord de mediere referitor la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea, intră sub incidența legii penale mai favorabile, dispozițiile art. 5 C. pen.”

Sintetizând aspectele de fapt și de drept din speța care a generat sesizarea¹ Înaltei Curți, vom vedea că instanța de sesizare a dorit să afle dacă poate să dea, ulterior pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr. 397/2016, unui acord de mediere încheiat anterior acestui moment, efectele unei cauze de înlăturare a răspunderii penale, chiar în condițiile în care acordul a fost încheiat după momentul citirii actului de sesizare a instanței, pe care decizia instanței de contencios constituțional îl consideră ca limită procesuală până la care poate fi încheiat un acord de mediere eficient din punct de vedere al înlăturării răspunderii penale.

Pentru o mai bună înțelegere a demersului nostru este util să arătăm că dispozițiile legale care reglementează încheierea unui acord de mediere în materie penală și care alcătuiesc conținutul art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator au făcut atât obiectul Deciziei nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, cât și obiectul Deciziei nr. 397/2016 a Curții Constituționale a României, din care cauză putem identifica trei etape, din punct de vedere al interpretării, pe care aceste dispoziții le-au parcurs:

- o *primă etapă*, cuprinsă între momentul intrării în vigoare a legii și momentul la care Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost publicată în Monitorul Oficial, respectiv între data de 25 mai 2006 și data de 9 iunie 2015. În această etapă dispozițiile în discuție nu au făcut obiectul vreunei analize în cadrul mecanismelor de verificare a constituționalității sau de unificare a practicii, interpretarea lor fiind lăsată la libera apreciere a instanțelor de judecată;

- o *a doua etapă*, cuprinsă între momentul la care Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost publicată în Monitorul Oficial și momentul la care Decizia nr. 397/2016 a Curții Constituționale a României a fost publicată, respectiv între data de 9 iunie 2015 și data de 15 iulie 2016. În această etapă dispozițiile a trebuit să fie interpretate în mod obligatoriu astfel cum s-a stabilit prin Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, anume în sensul că încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare și care *poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale*;

- o *a treia etapă*, care a început de la momentul la care a fost publicată în Monitorul Oficial Decizia nr. 397/2016 a Curții Constituționale a României, respectiv de la data de 15 iulie 2016. În această etapă dispozițiile trebuie să fie interpretate în mod obligatoriu astfel cum s-a stabilit prin Decizia nr. 397/2016 a Curții Constituționale, anume în sensul că încheierea unui acord de mediere produce efectele specifice unei cauze care înlătură răspunderea penală *numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței*.

---

¹ Încheierea de sesizare a Înaltei Curți este accesibilă pe pagina electronică a instanței supreme la adresa <http://www.scj.ro/CMS/0/PublicMedia/GetIncludedFile?id=18550>.

2. Deși întrebarea la care s-a oprit instanța de sesizare este nefericit formulată, credem că din analiza acesteia și din sintetizarea situației expuse în considerentele încheierii de sesizare, rezultă adevărata problemă de drept, care ar trebui să suscite un interes deosebit, pentru specialiștii juriști, deoarece poate lămuri înțelesul noțiunii de *lege* din sintagma *lege penală mai favorabilă* și, mai concret spus, dacă diferitele moduri de interpretare și aplicare ale dispozițiilor unei legi (aici art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator) intră sub incidența principiului aplicării legi penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei, reglementat de art. 5 C. pen.

O analiză a noțiunii de *lege* din perspectiva care ne interesează a mai fost realizată de Înalta Curte într-o altă decizie de dezlegare prealabilă a unei probleme de drept în materie penală, anume în Decizia nr. 21/2014. Deși, într-o anumită parte a acestei decizii, instanța supremă lasă să se înțeleagă că are a răspunde la întrebarea dacă hotărârile proprii, pronunțate în cadrul mecanismelor de unificare a jurisprudenței (deciziile de recurs în interesul legii și deciziile de soluționare prealabilă a unor chestiuni de drept) pot fi subsumate noțiunii de *lege* din sintagma *lege penală mai favorabilă*, răspuns care nu a putut fi decât negativ, în partea imediat următoare Înalta Curte se preocupă de adevărata problemă, a lămuririi dacă o anumită interpretare jurisprudențială a unui text de lege poate intra sub incidența principiului legii penale mai favorabile.

Înalta Curte s-a raportat, atunci când a analizat dacă o anumită interpretare jurisprudențială a unui text de lege poate intra sub incidența principiului legii penale mai favorabile, la regulile trasate în această materie de Curtea Europeană a Drepturilor Omului și care pun în discuție conceptul de *lege* și de *previzibilitate a legii*².

În interpretarea dată noțiunii de *lege* din perspectiva art. 7 din Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, care consacră principiul general al legalității incriminării și pedepsei și prohibește aplicarea retroactivă a normelor de drept penal în defavoarea inculpatului, CEDO a arătat, între altele, că prin *lege* nu trebuie să se înțeleagă doar dreptul de origine pur legislativă, ci și cel de origine jurisprudențială, acest din urmă concept desemnând interpretarea pe care instanțele o dau anumitor texte de lege. Este normal să fie așa dacă se are în vedere generalitatea legilor, care impune ca legiuitorul să folosească cel mai adesea tehnicile de reglementare constând în recurgerea la categorii generale, ceea ce conferă o însemnătate deosebită interpretării jurisprudențiale.

Pentru ca jurisprudența interpretativă să se ridice la rangul de *lege* în accepțiunea care ne interesează în studiul de față, CEDO reclamă ca acesteia să-i fie asociate anumite calități precum constanța într-un anumit sens de interpretare și o oarecare durată în timp.

---

² A se vedea Hotărârea din 24 mai 2007 în cauza Drăgotoniou și Militaru-Pidhorni împotriva României, accesibilă pe portalul electronic Juridice.ro, la adresa www.juridice.ro/wp-content/./05/25_07_2007__11035_ro.doc.

Prin Decizia nr. 21/2014, Înalta Curte a ajuns la concluzia că interpretarea jurisprudențială a unui text de lege într-un anumit sens *vreme de doar 3 luni de zile* nu este suficientă pentru a o ridica la rangul de *lege*, aptă de a intra sub incidența principiului aplicării legii penale mai favorabile.

Condițiile în care Înalta Curte are a se pronunța, ca urmare a sesizării înregistrate sub nr. 4020/1/2016 sunt, însă altele, în măsură, în opinia noastră, a provoca un alt răspuns din partea instanței supreme. În plus, suntem de părere și că standardele CEDO, mai sus invocate, se referă, mai degrabă, la o jurisprudență care se ivește pe cale naturală, neforțată și că aceste standarde ar trebui să fie mai lejer aplicate jurisprudenței ocazionate de deciziile obligatorii pronunțate de Înalta Curte în mecanismele de unificare a practicii, care reprezintă o jurisprudență forțată, obligatorie.

Jurisprudența ocazionată de Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, anume că încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare și care *poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale*, a existat în singurul sens, obligatoriu, stabilit de instanța supremă, *vreme de mai mult de un an de zile*, cum am arătat în etapizarea de la început.

Subliniem că, pentru a putea afirma că jurisprudența în sensul Deciziei nr. 9/2015 a Înaltei Curți a existat, a fost suficientă o succintă cercetare pe portalurile electronice a doar două instanțe din țară, descoperind, astfel, într-un timp foarte scurt, mai multe hotărâri judecătorești definitive³ pronunțate în perioada de referință și în sensul care ne interesează. Acest fapt dovedește cu destulă putere existența unei jurisprudențe consistente, care va fi, fără îndoială, confirmată prin mijloacele pe care instanța supremă le are la îndemână în procedura de întocmire a raportului prevăzut de art. 476 alin. 7 C. pr. pen.

Durata de peste un an de zile, substanțial mai însemnată decât cea avută în vedere în Decizia nr. 21/2014 a Înaltei Curți, credem că trebuie să ducă la concluzia că jurisprudența ocazionată de interpretarea art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator poate să se ridice la rangul de *lege*, aptă să dea loc unei aplicări ultraactive în temeiul principiului aplicării legii penale mai favorabile.

În favoarea acestei concluzii pledează și noua optică ce se regăsește în deciziile de dată relativ recentă ale Curții Constituționale, prin care se analizează neconstituționalitatea nu doar cu referire la un text de lege *in corpore*, ci și cu referire la o „soluție legislativă”⁴, ori chiar cu referire la o anumită „inter-

---

³ A se vedea decizia nr. 793/05.05.2016, pronunțată de Curtea de Apel București în dosarul nr. 86950/299/2015, decizia nr. 996/16.06.2016, pronunțată de aceeași instanță în dosarul nr. 3551/2/2016 al aceiași instanțe și decizia nr. 646/11.05.2016, pronunțată de Curtea de Apel Cluj în dosarul nr. 3303/182/2014, ale căror dispozitive sunt accesibile pe portalurile electronice ale instanțelor.

⁴ A se vedea, spre exemplu, Dec. nr. 641/2014 a Curții Constituționale a României, care constată neconstituționalitatea *soluției legislative* potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță fără participarea procurorului și a inculpatului.

pretare”⁵ dată unui text de lege. Un argument în favoarea opiniei noastre este reprezentat și de coexistența acestei optici cu instrumentele legale de asigurare a unei practici judiciare unitare, materializate în decizii în interesul legii și în hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, ceea ce va constitui prilej și pentru alte situații în care se va pune aceeași problemă de înțelegere a noțiunii de *lege* din sintagma *lege penală mai favorabilă*.

3. Chiar dacă am argumentat, în opinia noastră, destul de convingător, de ce interpretarea jurisprudențială a art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator în sensul impus de Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție ar trebui să intre sub incidența principiului aplicării legii penale mai favorabile, nu trebuie să scăpăm din vedere și o altă condiție pe care dispozițiile aceluiași text normativ trebuie să o îndeplinească în același scop: *condiția naturii de drept penal substanțial a instituției pe care dispozițiile în discuție o reglementează*.

Utile în vederea acestei din urmă analize sunt criteriile precum obiectul de reglementare al normei, scopul reglementării și rezultatul la care conduce aplicarea normei, mai puțin util fiind criteriul cuprinderii normei în ansamblul unei legi sau al alteia. În considerarea acestor criterii, care se regăsesc și în jurisprudența relevantă a CEDO⁶, dacă aplicarea normei, indiferent de domeniul în care aceasta a fost, formal, edictată, la o speță concretă ar aduce o schimbare cu privire la condițiile de tragere la răspundere penală, atunci norma ar trebui să cadă sub incidența principiului aplicării legii penale mai favorabile.

Aplicând regulile mai sus enunțate la problema de drept supusă analizei Înaltei Curți vom vedea că încheierea unui acord de mediere influențează în mod determinant condițiile de tragere la răspundere penală a inculpatului, bineînțeles, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală. Prin Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală s-a stabilit, între altele, că „încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui-generis* care înlătură răspunderea penală”, adică o cauză în prezența căreia acțiunea penală se stinge iar răspunderea penală nu poate fi angajată.

În legătură cu cercetarea condiției naturii de drept penal substanțial a instituției pe care dispozițiile în discuție o reglementează, credem că mai trebuie să stabilim dacă sub incidența principiului legii penale mai favorabile poate intra și regimul de invocare a cauzelor care înlătură răspunderea penală.

---

⁵ A se vedea, spre exemplu, Dec. nr. 44/2016 a Curții Constituționale a României, potrivit căreia dispozițiile art. 399 alin. 3 lit. d) din Codul de procedură penală sunt constituționale *în măsura în care se referă* numai la măsurile educative neprivative de libertate.

⁶ Hotărârea din 22 mai 2012 în cauza Scoppola împotriva Italiei, accesibilă, între altele, pe pagina electronică a Consiliului Superior al Magistraturii, la adresa www.csm1909.ro/csm/linkuri/25_04_2013__55590_ro.doc.

Printre criteriile după care se apreciază că o lege penală este mai favorabilă decât alta se numără, așadar, indubitabil condițiile de tragere la răspundere penală.

Între condițiile de tragere la răspundere penală un loc important îl ocupă cauzele care înlătură răspunderea penală. Dispozițiile care reglementează aceste cauze alcătuiesc un sistem, în cadrul căruia unele dispoziții reglementează substanța cauzelor, iar altele reglementează regimul lor de aplicare. Dacă în ceea ce privește dispozițiile care reglementează substanța cauzelor nu există îndoială că ele intră sub incidența principiului legii penale mai favorabile, în legătură cu dispozițiile care reglementează regimul de aplicare al cauzelor pot exista discuții, mai ales dacă acestea se găsesc așezate în legi de procedură (precum este cazul dispozițiilor care reglementează regimul de aplicare a cauzei reprezentate de lipsa plângerii prealabile și care sunt așezate în art. 295-298 C. pr. pen.).

Credem, însă, că și dispozițiile care reglementează regimul de aplicare a cauzelor care înlătură răspunderea penală, oriunde s-ar găsi așezate, intră sub incidența principiului legii penale mai favorabile, deoarece rezultatul aplicării acestor dispoziții poate avea un efect determinant în ceea ce privește angajarea răspunderii penale. De altfel, prin Decizia nr. 1470/2011 Curtea Constituțională a subliniat faptul că intră sub incidența principiului legii penale mai favorabile și dispozițiile art. 159 alin. 3 C. pen., care reglementează regimul de aplicare a cauzei de înlăturare a răspunderii penale a împăcării.

Așadar, putem spune că, dacă ne vom raporta numai la criteriul cauzelor care înlătură răspunderea penală, o lege este mai favorabilă decât alta dacă prevede mai multe cauze care înlătură răspunderea penală sau dacă, deși prevede aceleași cauze de înlăturare a răspunderii penale, regimul lor de aplicare este mai permisiv.

Un regim mai permisiv de aplicare al cauzelor de înlăturare a răspunderii penale este, într-un exemplu pertinent, acela în care o cauză de înlăturare a răspunderii penale poate interveni în mod eficace până la momentul procesual al rămânerii definitive a hotărârii, față de regimul mai puțin permisiv, în care cauza de înlăturare a răspunderii penale poate interveni în mod eficace doar până la momentul procesual al citirii actului de sesizare la prima instanță.

4. Concluzionând, credem că răspunsul Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală asupra problemei de drept care formează obiectul sesizării înregistrate sub nr. 4020/1/2016 ar trebui să fie în sensul că:

a) modul de interpretare jurisprudențială a dispozițiilor art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, prilejuit de Decizia nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, intră sub incidența principiului aplicării legi

penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei, reglementat de art. 5 C. pen.;

b) dispozițiile art. 67 din Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, astfel cum au fost interpretate în temeiul Deciziei nr. 9/2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, reprezintă lege penală mai favorabilă în înțelesul art. 5 C. pen. față de aceleași dispoziții, astfel cum sunt interpretate în temeiul Deciziei nr. 397/2016 a Curții Constituționale a României.